Adam je stvoren prvi – a to znači …

Marg Mowczko · Njemački prijevod: Hans-Jörg Ronsdorf · studeni 2022. · revidirano u listopadu 2026.

Pravo prvorođenstva i patrijarhat

Jučer sam razgovarala s jednim mladićem i tijekom našega razgovora objasnio mi je da vjeruje kako Biblija uči „blagi patrijarhat, dok god smo na zemlji“. Jedan od razloga zašto vjeruje u taj „meki patrijarhat“ jest to što pravilo prvorođenstva smatra dijelom Božjega plana za društvo, pri čemu Adam vrijedi kao uzorni primjer za to jer je stvoren prije Eve.

Prema rječniku Merriam-Webster, „pravo prvorođenstva“ (primogenitura[1]) može imati dva značenja. Može jednostavno značiti (1) „stanje u kojem je netko prvorođenac među djecom istih roditelja“, s različitim posljedicama, ili može značiti (2) „isključivo nasljedno pravo koje pripada najstarijem sinu“. U smislu prve definicije Adam i Eva mogli bi se shvatiti kao djeca istoga roditelja, naime Boga, pri čemu je Adam prvorođenac (Lk 3,38; usp. 1 Kor 11,12).

Post 2 i 1 Tim 2,13 (sažetak Post 2) govore nam da je Adam (ili ha'adam) stvoren prvi, a Eva druga. No upućuju li ta biblijska mjesta na to da je taj redoslijed važan i da je dio Božjega plana za oblikovanje odnosa? ***Upućuju li na to da postoji trajan obrazac prvorođenstva ili prednosti muškarca na prvom, a žene na drugom mjestu?*** Propisuju li ti spisi na neki način isključivo muški autoritet ili blagi patrijarhat? Upućuju li na „isključivo nasljedno pravo“ za Adama, koje isključuje Evu?

5 razloga zašto argument prvorođenstva ne funkcionira

Povezivati patrijarhat među kršćanima s primogeniturom u Knjizi postanka nosi sa sobom mnogo problema. Evo pet razloga zašto to ne funkcionira.

1. Nakon operacije opisane u Post 2,21-22, prvi čovjek u Edenu bio je drukčiji nego pri svojem prvom stvaranju od Boga. Iz njegova je tijela bio izvađen jedan dio ili jedna strana[2], dio njega sada je nedostajao i postao je sastavni dio žene. Taj prijenos važnoga dijela tijela s Adama (ili ha'adam) na Evu čini predodžbu da je muškarac prvi, a žena druga, manje jednoznačnom i manje odlučujućom.

2. Kod prvorođenstva riječ je o redoslijedu rođenja, ali ni Adam ni Eva nisu rođeni; oboje ih je stvorio Bog. Ne postoji nijedan biblijski redak koji kaže da je Adam bio „prvorođenac“.

3. Običaj prvorođenstva bio je dio mnogih drevnih društava, uključujući izraelsko društvo, ali odnosio se samo na sinove, ne na kćeri, ne na žene.

4. Taj se običaj nije držao u mnogim istaknutim biblijskim obiteljima.

Cynthia Westfall piše o toj četvrtoj točki.

> *U cijeloj pripovijesti Knjige postanka od početka je jasno da onaj tko se prvi rodio ili prvi došao nije nužno imao autoritet. Primogenitura među braćom uvijek je iznova bila potkopavana, tako da se Knjiga postanka ne može upotrijebiti kao argument za muški autoritet zato što je Adam prvi oblikovan. Kajin se rodio prvi, ali Abel je primio Božju naklonost. Ezav se rodio prvi, ali Bog je izabrao Jakova. Ruben se rodio prvi, ali Kristova je loza došla po Judi, a Josip je spasio obitelj i preuzeo autori-*

> *tet nad njom. Manaše je bio Josipov prvorođenac, ali Jakov je stavio desnu ruku na Efrajimovu glavu kako bi rekao da će on postati veći.*

I druge knjige Staroga zavjeta pokazuju da je Bog mlađoj braći davao veći autoritet nego njihovoj starijoj braći. Tako je, primjerice, Mojsije imao više autoriteta od svojega starijeg brata Arona; David je bio najmlađi Jišajev sin, ali ga je Bog izabrao za izraelskoga kralja; Salomon je postao Davidov nasljednik, iako nije bio Davidov prvorođeni sin.

Izraelci se običaja prvorođenstva nisu držali ni strogo ni općenito. Još je važnije to što Bog u nekim važnim slučajevima nije poštovao taj običaj. A u Izl 4,22 on metaforički govori o cijelom izraelskom narodu (ne samo o muškarcima) kao o svojem prvorođenom sinu.

5. Važno je da pojam prvorođenstva među Isusovim sljedbenicima u novom stvorenju nema mjesta. Naprotiv, Isus je učio da su u njegovu kraljevstvu „posljednji prvi, a prvi posljednji“ (Mt 20,16). Učio je i druga, slično protukulturna i izjednačujuća načela.

Primogenitura i Isus

U Božjem kraljevstvu, kojemu pripadamo, jedina osoba koja može polagati pravo prvorođenstva jest sam Isus. Westfall upozorava da je „Isus prvorođenac među svima nama“ koji smo u Kristu (Rim 8,29; Kol 1,15.18) i da ta istina „relativizira odnose među njegovim sljedbenicima“. ***Drugim riječima, među Isusovim sljedbenicima vlada jednakost, jer se, bez obzira na naš spol, suobličujemo slici našega velikog brata.***

Primogenitura nije dinamika koju je Bog uveo u društvo ili koju je Isus odobrio.[3] Osim toga, Pavao je opovrgnuo predodžbu da muškarci imaju poseban položaj ili povlasticu samo zato što je Adam stvoren prvi. U 1 Kor 11,12 Pavao uči da, iako prva žena potječe od prvoga muškarca, svaki je drugi muškarac rođen od žene. Dalje je objasnio: „A sve je od Boga.“ I muškarci i žene u konačnici imaju Boga kao svoj izvor. ***Ovdje nema razlike među spolovima, nego postoji uzajamna ovisnost spolova.***

> ***1 Kor 11,11-12 Ipak, u Gospodinu ni žena nije bez muškarca ni muškarac bez žene. Jer kao što je žena od muškarca (Adam), tako je i muškarac po ženi (Kajin i d.); a sve je od Boga.***

Muškarci nemaju ni viši autoritet ni bolju baštinu od svojih sestara. Naprotiv, svi ćemo mi imati udjela u divnoj baštini (Ef 1,21-22). Kršćanski muškarci i žene subaštinici su, bez i najmanjega traga primogeniture, mi smo čak subaštinici našega starijeg brata Isusa (Rim 8,16-17)!

Zadivljujuće teološke istine o Novom savezu i o našem novom stvorenju u Kristu izravno utječu na naše sadašnje odnose unutar zajednice Isusovih sljedbenika. ***U toj zajednici, Crkvi, ne bi smjelo biti mjesta ni za kakvu hijerarhiju spolova ili patrijarhat bilo koje vrste.***

B.T. Roberts daje ovaj komentar o ženi koja je na drugom mjestu iza muškarca.

[Neki] inzistiraju na tome da Biblija ženu prikazuje kao nižu od muškarca i njemu podložnu; zato joj ne bi smjelo biti dopušteno da zauzme položaj jednak njegovu, ni u crkvi ni u državi. Kao dokaz za to navodi se činjenica da je žena stvorena posljednja. Ali ako to išta dokazuje, onda dokazuje njezinu nadmoć. Jer djelo stvaranja teklo je u pravilnoj postupnosti od nižega prema višemu.

B.T. Roberts, Ordaining Women (1891)

Izvornik: Marg Mowczko, „Adam was created first and this means …“, 3. ožujka 2017., https://margmowczko.com/adam-created-first/ – (na njemački) prevedeno uz ljubazno dopuštenje autorice.

Bilješke

1. Primogenitura u stručnom jeziku označava red nasljeđivanja prema kojem samo prvorođeno dijete preuzima baštinu i pravno nasljedstvo umrle osobe, dok se njegova mlađa braća i sestre ne uzimaju u obzir. Baštinik i pravni nasljednik prvorođenoga djeteta opet je njegovo prvorođeno dijete. Wikipedia
2. Hebrejska riječ tsela, koja se u Post 2 tradicionalno prevodi s „rebro“, obično znači „strana“. (Vidi Strong br. 6763.) John H. Walton objašnjava da, ako se pogleda kako se riječ tsela rabi na drugim mjestima u hebrejskoj Bibliji, „moramo zaključiti da je Bog uzeo jednu od Adamovih strana – što vjerojatno znači da je Adama prerezao na dvije polovice i od jedne strane oblikovao ženu.“ Walton, The Lost World of Adam and Eve (Downers Grove: InterVarsity Press, 2015), 78.
3. ***Isus nikada ne spominje nešto poput poretka stvaranja u kojem je muškarac na prvom, a žena na drugom mjestu. U evanđeljima on navodi Post 1, gdje se kaže da su muškarci i žene stvoreni istodobno. U Mt 19,4, primjerice, Isus pita farizeje: „Niste li čitali da ih je Stvoritelj od početka stvorio kao muško i žensko?“ Isus navodi i Post 2: „Zato će čovjek ostaviti oca i majku i prionuti uz svoju ženu, i dvoje će biti jedno tijelo.“ Isus je učio jedinstvo (tj. jedno-bivanje) u braku; nije učio da u braku postoji ili da bi trebao postojati muški autoritet ili hijerarhija spolova (Mt 19,5-6.***